

УДК 78.071.1.

DOI 10.31654/2520-6966-2025-27F-113-192-199

Дубровіна І. В.

доктор філософії, доцент, науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
iradubrovina@ukr.net
orcid 0000-0002-6675-4789

Поетичні твори Олександра Олеся в музиці сучасних композиторів України

Статтю присвячено дослідженню музичної рецепції поетичної творчості Олександра Олеся (1878–1944) сучасними українськими композиторами. Автор аналізує феномен музикальності віршів поета-класика, зумовлений не лише формальними особливостями віршування (різноманітністю метричних схем, багатством рим та асонансів, звукописом), а й глибиною емоційного змісту, що органічно поєднаний із національним колоритом та філософськими роздумами. У статті розглянуто широкий тематичний спектр поезії Олександра Олеся – від пейзажної лірики до патріотичної та філософської поезії, що створює багатий матеріал для музичного втілення в різних жанрах і стилістичних напрямках. Особлива увага у статті приділяється дитячій музиці на слова поета, яка виконує важливу освітньо-виховну функцію, сприяючи формуванню національної свідомості, художнього смаку та емоційного розвитку підростаючого покоління.

Ключові слова: Олександр Олесь, українська поезія, музична рецепція, сучасні композитори України, вокальне мистецтво.

Творчість Олександра Олеся (1878–1944) посідає унікальне місце в українській поезії початку ХХ століття, характеризуючись музикальністю віршів, яка природно спонукала композиторів різних поколінь до створення музичних інтерпретацій його поетичних текстів [6]. Цю особливість віршування зумовлено різноманітністю метричних схем, багатством рим та асонансів, використанням звукопису як засобу художньої виразності, глибиною емоційного змісту, органічно поєданого з національним колоритом творчості та філософськими роздумами поета [5, с. 134]. Поет-класик – великий співець української душі, яка прагне добра та краси, істини та миру [4, с.138].

Дитяча вокальна музика на вірші Олександра Олеся займає особливе місце в українській камерній вокальній музиці. Цей жанр дозволяє найповніше розкрити особистісний характер поетичної лірики, створити атмосферу безпосереднього спілкування між поетом, композитором та слухачем. Крапці зразки таких романсів позначені

органічним поєднанням мелодичної лінії з поетичним ритмом, тонким відчуттям емоційної динаміки вірша, вмінням композитора підкреслити найважливіші смислові акценти через музичні засоби.

Хорова музика на тексти поета уособлює інший аспект музичної інтерпретації його творчості. Тут поетичне слово набуває більш монументального, громадського звучання, особливо коли йдеться про патріотичну лірику поета. Композитори часто використовують можливості хорового письма для створення масштабних музичних полотен, які розкривають національно-патріотичний пафос поезії Олександра Олеся. При цьому важливою є здатність композитора зберегти індивідуальність поетичного голосу, не дозволити йому розчинитися в масі хорового звучання.

Процес музичної інтерпретації поезії Олександра Олеся не є одностороннім. Він впливає і на сприйняття самої поетичної творчості. Музичні твори часто відкривають нові грані поетичних текстів, підкреслюють ті аспекти, які могли залишитися непоміченими в суто літературному аналізі. Це створює своєрідний діалог між різними видами мистецтва, взаємне збагачення поетичного та музичного змісту.

Важливим фактором розвитку музичної рецепції творчості Олександра Олеся є виконавська традиція. Видатні українські співаки та хорові колективи створили власні інтерпретації музичних творів на вірші поета, що сприяло їх популяризації та входженню в концертний репертуар. Кожна виконавська інтерпретація додає нові відтінки до розуміння як поетичного, так і музичного змісту твору.

Сучасний етап розвитку української музики відзначається особливою увагою до національної культурної спадщини. Зокрема, це помітно у зверненні композиторів до творчості класиків української літератури. Поезія Олександра Олеся в цьому контексті виявляється особливо актуальною, адже поєднує глибоку національну основу з універсальними загальнолюдськими цінностями, що робить її привабливою для сучасних митців та аудиторії.

Музичні інтерпретації творчості Олександра Олеся виконують важливу культурно-історичну функцію збереження та популяризації національної поетичної спадщини. Особливо це важливо в умовах глобалізації, коли національні культурні традиції потребують активної підтримки та розвитку.

Перспективи розвитку музичних інтерпретацій творчості поета-класика пов'язані з декількома факторами. По-перше, постійним оновленням композиторських технік та стилістичних підходів, що дозволяє знаходити нові способи музичного втілення поетичних образів. По-друге, розвитком нових технологій звукозапису та поширення музики, що

створює можливості для ширшої популяризації творів. По-третє, зростанням міжнародного інтересу до української культури, що відкриває перспективи для світового визнання значущості музичних інтерпретацій української поезії.

Особливо важливим у контексті музичної рецепції творчості Олександра Олеся є той факт, що його вірші містять у собі широкий тематичний спектр, який дозволяє композиторам звертатися до різних жанрів та стилістичних напрямів. Любовна лірика з її емоційною насиченістю та психологічною глибиною, патріотична поезія, що розкриває національну свідомість та історичну пам'ять, філософська лірика з роздумами про сенс буття та долю людини, пейзажна поезія з яскравими образами української природи – все це створює багатий матеріал для музичного втілення. Отже, музична інтерпретація поезії Олеся є багатограним явищем, що поєднує традиції та новаторство, національне та універсальне, особистісне та громадське. Музичні твори відкривають нові грані поетичних текстів, створюють діалог між різними видами мистецтва та виконують важливу культурно-історичну функцію збереження й популяризації національної поетичної спадщини.

Аналізуючи еволюцію музичної рецепції творчості Олександра Олеся, варто відзначити, що найактивніший період звернення композиторів до його поетичної спадщини припадає на останні десятиліття ХХ – початок ХХІ століття, коли відбулося справжнє відродження інтересу до національної класичної літератури. Цей період характеризується появою значної кількості творів різних жанрів – від камерно-вокальних до масштабних симфонічних полотен, від традиційних хорових обробок до експериментальних авангардних композицій. Як зазначають дослідники творчості Олеся, він справжній майстер слова, істинний професіонал, поет вмів чітко тримати розмір. Крім технічного боку, варто звернути увагу на яскраву образність віршів, багатство мови, що викликають в уяві композиторів багаті звукові асоціації [6].

Значний внесок у розвиток дитячої музики на вірші Олександра Олеся зробила Богдана Михайлівна Фільц (1932–2021), українська композиторка і музикознавиця, кандидатка мистецтвознавства (1964), докторка філософії мистецтва (2006), заслужена діячка мистецтв України (1999), лауреатка премій імені Миколи Лисенка (1993), імені Віктора Косенка (2003), Мистецької премії «Київ» імені Артемія Веделя (2016) [1, с. 320]. Богдана Фільц створила цілий ряд дитячих пісень та хорових творів на поетичні тексти Олеся, які стали класикою української дитячої музичної літератури. Її підхід до інтерпретації поезії для дітей позначений чутливістю до психологічних особливостей дитячого сприйняття, вмінням знайти такі музичні рішення, які зроблять складні

поетичні образи зрозумілими та емоційно близькими для юної аудиторії [2, с. 95].

Композиторка демонструє глибоке розуміння того, що музика для дітей та підлітків вирізняється конкретністю сюжету, чіткістю та рельєфністю музичної форми, виконує важливу роль в музично-естетичному вихованні підростаючого покоління, впливає на їхнє духовне збагачення. У своїх дитячих творах на слова поета Б. Фільц майстерно поєднує простоту та доступність музичної мови з художньою досконалістю, що дозволяє дітям не лише насолоджуватися музикою, а й поступово засвоювати складні поетичні образи та ідеї.

Творчість Б. Фільц у галузі дитячої музики на поезію Олександра Олеся набуває особливої яскравості та емоційної виразності. Композиторка використовує різноманітні музичні засоби для створення звукових «портретів» поетичних образів – від звукозображальних ефектів до складних гармонічних структур, які разом створюють цілісну художню картину.

Серед найяскравіших представників сучасної української композиторської школи, які активно звертаються до творчості митця, особливе місце посідає Мирослав Волинський, чия численна творчість-звернення до поетичних рядків демонструє глибоке розуміння поезії митця та вміння органічно поєднати її з сучасною музичною мовою. М. Волинський створив цілий ряд музичних творів на слова Олександра Олеся, серед яких дитяча опера «Івасик-Телесик», симфонічна поема «По дорозі в Казку», вокальні та хорові твори. Його підхід до інтерпретації поезії Олеся поєднує неоромантичні тенденції з елементами сучасної гармонічної мови, що дозволяє створювати образи, які одночасно зберігають емоційну безпосередність поетичного слова та відповідають естетичним запитам сучасності.

Особливо показовою є творчість Волинського у жанрі дитячої опери, де поетичні образи Олександра Олеся набувають нового життя через музично-театральну форму. Композитор демонструє глибоке розуміння специфіки дитячого сприйняття, не спрощуючи при цьому ні поетичного змісту, ні музичної мови. Його симфонічна поема «По дорозі в Казку» також базується на поетичних образах Олеся, трансформуючи їх у програмний інструментальний твір, який розкриває філософський підтекст поезії через засоби симфонічного письма.

Оперу «Івасик-Телесик» було створено в 1997 році на замовлення Львівського театру опери та балету. На той час в театрі не ставилися дитячі опери. Тому було заплановано оперу з усіма атрибутами: з цікавою драматургією, різноманітними персонажами і образами; з аріями, розвиненими ансамблями, хоровими сценами, балетом, повнозвучною

інструментовкою. Дитяча п'єса Олександра Олеся «Івасик Телесик» відповідала запитам режисури. Багатство подій, різноманітні характери персонажів, чудова мова – все це сприяло написанню цікавої музики. В лібрето був використаний повний текст п'єси. Сцени, які були недостатньо розвиненими, дописані А. Волинською з повним збереженням стилістики Олександра Олеся. У 1998 році почалася підготовка до постановки, але зі зміною дирекції театру всі попередні проекти було скасовано й робота припинилася. Уперше оперу (першу дію) було поставлено в оперному класі Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової, режисер-постановник – Галина Жадушкіна. Деякі фрагменти також було включено в програми концертів студентів оперної студії.

Серед сучасних композиторів, які продовжують традицію створення дитячої музики на поезію Олександра Олеся, особливої уваги заслуговує творчість Анни Олейнікової, керівниці вокальної студії «Джерельце» при Полігонівській загальноосвітній школі та композиторки, яка пише пісні, романси та інструментальні твори переважно для дітей, зокрема «Прилетіли журавлі» зі збірки «Пори року» та прем'єрний вокальний твір «Ой качечко, поведи» на слова Олександра Олеся. Ці твори є яскравими зразками органічного поєднання поетичної образності Олеся із сучасними композиторськими підходами до написання музики для дітей. Вони належать до пейзажної та дитячої лірики поета, де образи птахів символізують зв'язок із рідною землею. Мисткиня майстерно відтворює в музиці настрій та характер поетичного тексту, використовуючи мелодичні звороти, що імітують образи птахів, створюючи багатобарвну звукову картину. Композиторка ніби підкреслює емоційний зміст вірша, створюючи в дітей яскраві асоціації з природними явищами та розвиваючи їх образне мислення в дитячому хоровому репертуарі.

Микола Ведмедеря – відомий самодіяльний композитор, який експериментує з новими жанрами та стилістичними підходами до створення дитячої музики на поезію поета-класика. Його твори «Розів'ється гай», «Наші пращури-слов'яни» мають національно-патріотичну спрямованість, особливо важливу для молоді. Композитор визначає мелодійність та зворушливість дитячої поезії класика. Саме це спонукає його до написання вокальної музики для виконання в дошкільних та молодших шкільних колективах. Цікавим є твір «Сиди тихо» зі збірки «Козачата» як музично-вокальна інсценівка до дитячої казки «Солом'яний бичок» Олександра Олеся [3].

Євген Карпенко, український композитор, хоровий диригент, педагог, член Національної всеукраїнської музичної спілки (1991), є

автором яскравих образних творів для дітей на вірші Олеся «Боровик», «Лісовий трусик». Ці твори для школярів сприяють розширенню музичного репертуару юних виконавців.

Марина Долгіх, заслужена діячка мистецтв України, композиторка, музикознавиця, педагогиня є авторкою ряду творів на поезії Олександра Олеся «Боровик», «Італійська ніч». Як зазначила сама композиторка, творчість Олеся – це скарб для композитора. Його вірші, на думку мисткині, ніби самостійно влітаються в канву музичного полотна, оскільки й образи, й рими увібрали в себе магнетизм української пісенності, притаманної не кожному з поетів. «Озвучувати» Олександра Олеся навіть для дитячого виконання – найвища відповідальність. Всі дії персонажів, характери, типажі прописані автором легко й невимушено і мають бути відображені так само в музиці, тобто доступними музичними засобами і в зрозумілій для маленького виконавця формі. Влучний опис характерів героїв у поета може міститися в одному-двох словах, які чекають на подібне втілення в музиці, підштовхують композитора до зримого зображення картинки події. І в тому весь Олександр Олесь – з одного боку лаконічний і символічний, а з іншого – глибокий і трагічний пережитою реальністю.

Світлано Гричко, українська композиторка, співачка, член Національної ліги композиторів, написала ряд романсів на слова поета, зокрема «Лебідь», «Літній вечір», «Роси, роси дощику» [7]. Втілення дитячої поезії Олександра Олеся у її творчості представляє собою багатогранне явище, що поєднує традиції та новаторство, національне та універсальне, особистісне та громадське. Важливо відзначити, що дитяча музика на поезію Олеся виконує в її творчості не лише естетичну, а й педагогічну функцію, сприяючи вихованню національної свідомості, формуванню художнього смаку, розвитку емоційної сфери дитини. Через музичні твори діти знайомляться з кращими зразками української поезії, розвивають свої творчі здібності.

Лариса Волошина, заслужений діяч мистецтв України, викладач-методист вищої категорії, громадський діяч, є авторкою пісень на слова поета «Все навколо зеленіє», «Дві хмароньки», романсу «Лебідь» тощо. Огляд творчого доробку композиторки створює новий погляд на вимоги до якості та сюжетності поезії класиків української літератури для дитячої музики.

Особливий інтерес становить відображення поезії Олександра Олеся в дитячому вокальному жанрі, де його твори набувають нового звучання та виконують важливу освітньо-виховну функцію. Дитяча музика на слова Олександра Олеся характеризується особливою

безпосередністю емоційного впливу, доступністю для сприйняття та водночас зберігає глибину поетичного змісту. Хотілося, щоб музиканти повною мірою оцінили творчість цього видатного поета та щоб вокальна музика на його слова набула нової популярності. Проведене дослідження музичної інтерпретації дитячої поезії Олександра Олеся дозволяє констатувати, що творчість поета посідає унікальне місце в українській музичній культурі завдяки особливій музикальності віршування, багатству рим, асонансів та звукопису, що природно спонукає композиторів до створення музичних інтерпретацій його поетичних текстів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з детальним аналізом конкретних музичних творів, вивченням виконавської традиції та розширенням міжнародного визнання українських музичних інтерпретацій класичної поезії Олександра Олеся.

Література

1. Вілкова Д. Відомі композитори України. Київ: ФОП «Мунін Г.Б.», 2016. 368 с.
2. Дубровіна І. Музичний світ Богдани Фільц на слова Олександра Олеся. Національне мистецтво в сучасних глобальних медіях. світ. культура. війна: зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29.06.2023р. Київ: ІК НАМ України, 2023. С. 95–100.
3. Кіпніс Є. «Заспіваймо, малюки!»: нарис про життя та творчість композитора Миколи Ведмедері. URL: <https://mail.ukr.net/desktop#msglist/f10001/p0>
4. Фільц Б. Гармонія солоспіву. Київ: Наук. думка, 1979. 190 с.
5. Чернова І. В. Від первісного до синтезованого синкретизму: синтез мистецтв у творчості Олександра Олеся. *Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки*. 2001. № 1. С. 134–139.
6. Хвостенко Г. Олександр Олесь і музика: до 130-річчя з дня народження поета. URL: https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/Oleksandr_Oles.pdf
7. Цей день в історії Прикарпаття (5 березня). *Галицький кореспондент*. URL: <https://gk-press.if.ua/x19250/>

References

1. Vilkova, D. (2016). *Vidomi kompozytory Ukrainy* [Famous Composers of Ukraine]. Kyiv: FOP «Munin H.B.» Publ. 368 p. [in Ukrainian].
2. Dubrovina I. (2023). *Muzychnyi svit Bohdany Filts na slova Oleksandra Olesia* [The Musical World of Bohdana Filts on the Words of Olexandr Oles]. *Natsionalne mystetstvo v suchasnykh hlobalnykh mediakh. svit. kultura. viina: zb. nauk. st. ta tez nauk. povid. za materialamy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii 29.06.2023 – National Art in Modern Global Media. World. Culture. War: Collection of Scientific Papers and Theses of Scientific Reports*

Based on the Materials of the International Scientific and Practical Internet Conference 06/29/2023. Kyiv: IK NAM Ukrainy Publ. pp. 95-100. [in Ukrainian].

3. Kipnis, Ye. «*Zaspivaymo, maliuky!*»: *narys pro zhyttia ta tvorchist kompozytora Mykoly Vedmederi* ["Let's Sing, kids!": An Essay on the Life and Work of Composer Mykola Vedmedera]. URL: <https://mail.ukr.net/desktop#msglist/f10001/p0> [in Ukrainian].

4. Filts, B. (1979). *Harmonii solospivu* [Harmony of Solo Singing]. Kyiv: Nauk. Dumka Publ. 190 p. [in Ukrainian].

5. Chernova, I. V. (2001). *Vid pervisnoho do syntetyzovanoho synkretyzmu: syntezy mystetstv u tvorchosti Oleksandra Olesia* [From the Original to the Synthesized Syncretism: the Synthesis of Arts in the Work of Oleksandr Oles]. *Visnyk Zaporizkoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky – Bulletin of the Zaporizhzhia State University. Philological Sciences.* № 1. pp. 134–139. [in Ukrainian].

6. Khvostenko, H. *Oleksandr Oles i muzyka: do 130-richchia z dnia narodzhennia poeta* [Oleksandr Oles and Music: to the 130th Anniversary of the Poet's Birth]. URL: https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/Oleksandr_Oles.pdf

7. *Tsei den v istorii Prykarpattia (5 bereznia)* [This Day in the History of Prykarpattia (March 5)]. Halytskyi korespondent – Galician correspondent. URL: <https://gk-press.if.ua/x19250/> [in Ukrainian].

Dubrovina I. V.

Doctor of Philosophy, Associate Professor, Researcher
of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
iradubrovina@ukr.net
orcid 0000-0002-6675-4789

Poetic Works of Oleksandr Oles in the Music of Contemporary Ukrainian Composers

The paper studies musical reception of the poetic works of Oleksandr Oles (1878–1944) by contemporary Ukrainian composers. The phenomenon of the special musicality of the classical poet's verses is analyzed, which is determined not only by the formal features of versification, such as the diversity of metrical schemes, richness of rhymes and assonances, sound imagery, but also by the depth of emotional content, which is organically combined with national colour and philosophical reflections. The wide thematic spectrum of O. Oles's poetry is examined from landscape lyrics to patriotic and philosophical poetry, which creates rich material for musical embodiment in various genres and stylistic directions. Special attention in the paper is paid to children's music set to the poet's words, which performs an important educational function, contributing to the formation of national consciousness, artistic taste, and emotional development of the younger generation. The conducted study of the musical interpretation of children's poetry by Oleksandr Oles allows us to state that the poet's work occupies a unique place in Ukrainian musical culture due to the special musicality of versification, the richness of rhymes, assonances, and sound recording, which naturally encourages composers to create musical interpretations of his poetic texts.

Key words: Oleksandr Oles, Ukrainian poetry, musical reception, contemporary composers of Ukraine, vocal art.